

čase in pogledati: kako so takrat gospodarili (kmetovali), da vidimo razločke med sedaj in nekdanj.

Da smo pa mi v kmetijstvu v mnogih rečeh svojim sprednikom naprej, ne bo mogel tajiti, kdor bo z nami današnje kmetijstvo pregledal in ga nekdanjemu primerjal. Sej tak pregled se zdaj naj bolj spodobi o prestopu iz starega v novo leto in vsak dober in umen človek pri začetku novega leta se rad še enkrat nazaj ozre v pretečene čase, ker prihodnost mu je tako zakrita. Tak pogled dá novo moč in novo serčnost za prihodnje napredovanje. So bile stiske in skušnje, si misli, tudi še tako hude, in kar smo doživeli, bodi tudi še tako grenko, preteklo je, dasiravno smo dostikrat mislili, da ne bomo mogli prestati; pa Bog je pomagal, in tisti, ki je vlni pomagal, bo še letos, in zaupljivo in serčno koračimo v prihodnje čase — v novo leto.

Če tedaj pretečene čase pazljivo pregledamo in presodimo, najdemo gotovo, da marsikaj je zdaj na naših posestvih boljše memo nekdanj, dasiravno nas čaka še veliko dela. Ker pa še dovolj manjka do popolnosti, se je treba s serčnostjo lotiti in ne obupati, gotovo naš trud ne bo zastonj. Ta pregled pa velja samo za naše slovenske dežele, in le poglobitve reči.

1. Polje. Ne le veliko novega polja je zdaj, kjer ga pred ni bilo, veliko močvirja posušenega, veliko spašnikov razdeljenih in v lepo polje premenjenih, veliko njiv iz prej neobdelovanih prostorov narejenih, ampak tudi v več krajih se je začel svet bolj umno obdelovati memo poprej; ter ne le več grajšin, ampak tudi umniši kmetje dajejo v tem lep izgled. Pa ne moremo tajiti, da veliko jih je tudi še, ki pri svojem starem kopitu terdovratni v svojo škodo ostajajo, in kar pri družih očitno boljšega vidijo, posnemati nočejo. Prepričali smo se, da samo lenim zemlja peša, pridnim pa, ki svoje polje z dobrim gnojem prav gnoje, in ga umno obdelujejo, ne le ne peša, ampak se zmiraj bolj boljša, in umne in pridne gospodarje za njih trud lepo obdaruje. Pridela se zdaj na Slovenskem ne le veliko več žita od poprejšnih časov, ampak tudi še družih sadežev, katerih naši spredniki niso imeli: veliko krompirja, veliko koruze, in tudi veliko razne detelje in druge klaje, pese itd., katerih reči naši spredniki še pred petdesetimi leti niso povsod poznali. Koliko to zdá! koliko veljá!

2. Travníščne. Dasiravno so te pri nas še zlo zanemarjene, vendar je v deželi zdaj veliko več merve memo nekdanj; so tedaj gotovo ne le pomnožene, ampak tudi že bolj oskerbovane. K temu je pomoglo tudi tolikanj novih cest od petdeset let semkaj narejenih, po katerih se je mnogo blago v druge dežele prepelovalo, in se je klaja lahko in dobro prodajala, kar nekdanj ni bilo.

3. Živina. Konji so se v deželah po cesarskem žrebstvu polepšali, tudi so bolj oskerbovani in imajo večo ceno, in revnih kljusetov je čedalje manj. Goveja živina tudi ni slabša od nekdanj, ampak gotovo lepša in zališa. Nekdanj je bila goveja živina pri nas zlo majhna in revna; zdaj je srednja pa krepka, bolj velika kakor majhna, in ostanjki poprejšne majhne živine se že malokje najdejo. Samo kar drobnico in kar čebele tiče, ne moremo reči, da smo v tem kaj napredovali in da smo na boljšem.

4. Vinogradi. Ne le veliko novih vinogradov in clo novih vinogoric je v tem stoletju na Slovenskem zasajenih, katerih nekdanj ni bilo, ampak tudi ravnanje z vinom, kar so ceste, da se vino lože prodaja, se je gotovo, dasiravno, počasi zboljšalo. Marsikje se zdaj že pri nas dobé vina, od katerih bi tisti, kateri so prejšne poznali, ne verjeli, da so pri nas rastle. Upati je, da bodo gorniki čedalje bolj potrebo tacega in še večega zboljšanja vina spoznali.

5. Sadje. Naši spredniki so imeli malo zlo borenega sadja. Naj pogleda pa, kdor ima oči, koliko, tudi naj žlahnejšega je pri nas zdaj. Razstava v Ljubljani v letu 1847 je pokazala 224 plemen večidel zlo žlahnih jabelk in 133 plemen taci hrušk. Koliko lepih češinj, sliv in družega lepega in dobrega sadja je zdaj na Slovenskem, na Štajerskem in na Koroškem pa še več kakor pri nas na Krajskem, kjer je pred 50 leti tepka (sicer vse hvale vredna) naj žlahniši sad bila! Po pravici rečemo, da sadje je vse novo pri nas, in se od leta do leta bolj množi, ki se bo po železnih cestah kmalo obilo v daljne kraje dobro prodajalo in lep dobiček donášalo.

6. Tudi še druge okoljšine spričujejo naše napredovanje v kmetijstvu. Naše vasi so v lepšem stanu mem nekdanj, hiše večidel zidane in čedne, obleka je zališi, živež čedalje boljši tako, da zdaj tudi revni že ne marajo za jedi, za ktere so nekdanj še clo v dobrih in premožnih hišah radi marali. Kako malo se je poznala kava (kofè) nekdanj; kdo je ne pozna dan današnji? Ali ni vse to spričevanja dosti, da je zdaj naše gospodarstvo v veliko boljšem stanu memo nekdanj?

(Konec sledí.)

Gospodarske drobtinčice.

(Metelka ali nemška detelja (Luzerne) — od kod je k nam prišla?) Ob času perzijanskega kralja Darija je seme njeno iz Medije (Medna) na Gerško prenešeno bilo. Tako piše stari rimski pisatelj v svojih bukvah H. n. XVIII., 16. Je tedaj metelka hči jutrovih dežel — Perzije namreč v Azii. Rimci, ki so jo po njeni domovini medničanko (herba medica) imenovali, so jo za živinsko klajo močno čislali, zato jo že tadanji kmetijski pisatelj Kolumela (II. 11.) hvali, da je „izverstno dobro zelišče“. Po Rimcih se je kmali zaplodila po južni Galii (sedanjem Francozskem), kjer je še sedaj naj več in s toliko marljivostjo pridelujejo, da še dandanašnji se naj boljša sorta metelke dobiva iz Francozkega. Od tod se je razširila v Švajco, kjer so se je v kantonu Lucernskem naj bolj poprijeli in sicer tako, da celó od tistega kraja je ime „Luzerne“ dobila, — kmali pa so jo tudi še po družih deželah sejati začeli in tudi po Nemškem. Na Laškem, kjer že od nekdanj na senožeti vodo napeljujejo in na njih in ne na njivah pridelujejo obilo živinske klaje, se ni nikoli dosta zaplodila. Zato je tudi v naše kraje nismo dobili iz Laškega, ampak iz Nemškega, in odtod izvira pri nas njeno ime „nemška detelja“. Na Notrajskem smo prvičkrat slišali ime „metelka“ (metlica?), menda ker detelja ta se košato kot metlica razrašá. — Tako smo dobili to koristno deteljo k nam, in je imamo zdaj že precej pa je bomo čez leta gotovo še več imeli.

Za poduk in kratek čas.

Kako neka sleparica pošteno družino v strašno nesrečo pripravi.

Resnična prigodba našega časa.

Nedavno je v Švajci pred porotno sodbo stala gerda baba, blizo 60 let stara, kateri se je že na obrazu bralo, da je z vragom v žlahti; pred sto leti bi jo bili za copernico na germadi sožgali. Zraven nje pa je stala pred sodbo stara mati s tremi hčerami — poštena kmetica, plaha in boječa, ker ni vedila: kaj bo konec sodbe. Kakor so se vsi pričujoči grozili na uno ciganko, tako je vsak miloval to ženo in hčere njene.

Kaj pa je bil obseg današnje pravde, h kateri je privrelo mnogo ljudi? Popisali jo bomo, kakor je je sednja razodela. Čujte!

V neki vasi kantona Zürich je živela vdova Bolika s svojimi tremi hčerami tiho in pohlevno. Čeravno si delavna družinica s tkanjem svile (žide) ni bogastva pritekala, je vendar pošteno izhajala. Pred 3 leti, ko je več gospodarjev tiste vasi asekuriralo svoje premoženje, je tudi vdova Bolika hotla to storiti, ker je mislila, da človek res mirniše spi, če ima lastnino svojo zavarovano nesreče, v katero ga ogenj nenadoma pripraviti zamore. Al neka peklena duša ji to odsvetuje in jo pogovarja, naj nikar tega ne stori, ker bi se utegnili primeriti, da hiša pogori, in bi ljudje potem lahko sodili, da jo je ona nalaš zažgala, da bi namesto malovredne kajže, ki je pogorela, dobro povračilo v dnarji dobila.

Res je, da je dosta tacihi ljudi, ki dobrotljivo napravo zavarovanja spodkopujejo na vsako vižo, — žalibog! da se tudi takih lahko vernih ne manjka, ki jim verjamejo. Tudi naša družinica, od ktere je tukaj govorjenje, je to verjela, in se tako zapletla v vso to nesrečo, ktero bomo zvedili v tem popisu.

Blizo te vasi je stanovala neka babura, ktera je med neumnim ljudstvom za prerokinjo slovela. Naša vdova jo gré za svét prašat: al naj bi asekurirala svoje premoženje ali ne? Prekanjena sleparica ji reče: nikar! in jo poterdi o nevarnosti, v katero se pri svojih sosedih poda, če se asekurira. „Če že mislite kaj za to plačati, da pred škodo ognja obvarujete premoženje, Vam vém boljši svét, da zamorete pomnožiti še premoženje in obogateti“. Lahkoverna ženica se dá preveriti, in baba ji na uho šeptá, da vé za zaklad (šac), ki ga varuje revna duša, ki ne bo pred izveličana, dokler kdo tega zaklada ne reši. Zaklad ta pa je tako težak, da žuga pod predreti, na katerem leži.

Iz tega, kar se je pri sodbi iz zapisnikov na znanje dalo, je bilo očitno, da so se vdovine hčere le težko tega uveriti dale, da je ravno njim Bog to srečo namenil. Al to je bilo sleparici — Trümpi je njeno ime — ravno prav po volji. Prepričala se je namreč po mnogih pomenkih, da so dekleta pobožnega duha, in toliko bolj jim je jela zdej na serce govoriti, da je njih keršanska dolžnost, rešiti nesrečno dušo pogube. Vedila je sleparica jim vse tako prekanjeno razkladati, da jih je, kakor pajk muho popolnoma zapredla v mrežo svojih zvijač. Z grozo in strahom so se ji udale.

Pervo, kar je sleparica od premotenih žensk terjala, je bilo, da so mogle prinesti 70 fl. v zastavo, da se hočejo vsemu podvreči, kar bo za prilastenje zaklada in rešenje revne duše potreba; to zastavo bo hranil — tako se je lagala babuša — neki kapucinar v Náfelsu, ki bo začaranje (zacopranje) zaklada rešil in zarotil hudega duha, ki revno dušo v svoji oblasti ima.

Ko so ji abotne dekleta dale 70 fl., je začela sleparica svoje burke uganjati. Pred pa še so ji mogle prinesti 3 žljice parsti spod praga svojega stanovanja. Ona sama je pritirala 9 vinarjev sv. Benedikta, hleb žegnanega kruha in čarobniške (coperniške) bučke. Parst, žegnane vinarje in žegnani kruh je položila na mesto zaklada; iz bukev pa so mogle mati in hčeri vselej ob mlaji skoz 9 noči, zraven tega pa še zaporedoma 93 Očenašev moliti. Če je ob teh molitvah v hiši kaj zaškripalo ali zaropotalo, so reve že mislile, da hudobni duh jih straši. Enkrat so mogle dekleta 7 čmerljev vjeti; babuša jim je namreč rekla, da pred zakladom stoji hudôba, ki, nevošljiva, da bi kdo zaklada ne vzél, je s herbtom proti kapucinarju obrnjena, da sveti mož ne more zraven; ti čmerlji pa bojo hudobo v herbet pikali, da se bo obrniti mogla in tako svojo moč zgubila.

Ko je to več mescov terpelo, zaklada pa le ni bilo na dan, so začele osleparjene ženske upanje zgubivati, da bi bil zaklad njim namenjen. Če so se one bolj bale, da ne bo nič, huje se je Trümpla priduševala in rotila, da naj postane psica, če ni vse res, kar jim je razodela. „In ravno

zato, ker nimate pravega upanja, terpi to tako dolgo“ — jim je rekla, in one so potem še bolj verjele.

Dve celi leti jih je za nos vodila. Vse, kar so si reve prislužile, je pograbila suha starka. Vsaki mlaj so ji nosile jajc, žganja in dnarja za devet namenov. Vse zbegane po groznih burkah so zmiraj manj delale, in ko zaslužka ni bilo dosti, so začele prodajati, kar so imele, da je nazadnje celó postelja na versto prišla. Ko ni bilo nič več prodati, so na pósodo jemale, kjer koli so kaj dobiti mogle; na zadnje so reve stradale, da jagode, ki so jih v gojzdu nabirale, in pa otrobi so jim edina hrana bili. Misli naj si vsak zdej k tem nadlogam še njih pobito serce, njih zmešane možgani — in strah in groza ga bo obsla viditi pošteno družino v takem brezdnu zmot in pomanjkanja!

Peklena babura pa si je jajca cverla, ki so ji jih abotne ženske nosile za zarotbo hudega duha; se je pijanila z žganjem in zapravljala dnar, ki so ji ga mogle nositi oslepljene ženske. Zakleti se je mati s hčerami vred mogla, da proti nobeni živi duši ne bojo ne besedice zinile od vsega tega, ker sicer bodo vse skupej na vekomaj pogubljene. Še dalje bi bila tedaj gotovo ta sleparija terpela, če bi ne bili sosodje zapazili, kaj se s to sicer tako pošteno družino godí. Siloma so jo primorali, da je mogla odkriti vse, in hudodelka je bila pred sodbo poklicana.

Dolge pravde ni treba bilo, ker kmali je bilo vse očitno. Obsojena je bila babura poverh zapora še v povračilo vsega, kar je ogoljufala. Pa kaj! ker sleparica ničesa nima, s čim bi goljufijo povernila.

Premišljevanje o ti žalostni prigodbi prepušamo bravcem samim.

Slovanski popotnik.

* Tretji zvezek (formenlehre) velikega Miklošičevega dela: „vergleichende grammatik der slavischen (lebenden) sprachen“ že se tiska in pride na dan pred drugim (wortbildung). Ta „formenlehre“ ni „formenlehre der altslavischen Sprache, ktere 2. natis je že na svetlem, kakor je bilo nedavno v „Novicah“ oznanjeno.

* Izdatelj „koledarčka“ je unidan od presvitlega lavantinskega gg. kneza in škofa Slomšeka prejel obraz slavnega slovanskega pisatelja J. Japel-na (roj. 1742, umerl 1807). Ta dragoceni dar iz rok občeljubljenega gosp. kneza bo — če Bog dá — kinčal „koledarček“ prihodnje leto, za katero ste zdaj že obé podobi pripravljene. Da bi pač zamogli sestaviti obraze in življenjopise vsih mož, ki so bili in so „veselje in slava“ našega naroda.

* Na povelje samega cara rusovskega se pripravlja sedaj na Rusovskem narodska slovesnost, s katero se ima praznovati petdesetletna delavnost slavnega ruskega pisatelja in že več let vrednika časopisa „Sjevernaja Pčela“ gosp. Nik. Jovanoviča Greč-a. Car rusovski, spoznaje velike zasluge omenjenega pisatelja za rusovsko književnost, je sam izvolil odbor, ki naj prejema dobrovoljne doneske, iz katerih se ima omisliti kak posebno lep dar in pokloniti mnogozaslužnemu pisatelju v narodski spomin. „Neven“ temu naznanilu pristavlja lep opomin, da tudi mi Slovani v Austrii bomo skoraj imeli priložnost, da praznujemo 50letni književni jubileum slavnega našega Nestora slovanske književnosti Pavla Šafařika v Pragi.

* Nov dokaz, kako nevedni so nekteri časnikarji v zemljo- in narodoznanstvu, je dal nedavno angleški časnik „Advertiser“, ki, pretresovaje nabiro nemških vojakov za angleško armado, je svojo modrost takole razodel: „nemška četa bo pri prvi priložnosti potegnila k „sorodnim“ Rusom in potem ž njimi vred Angleže davila“. Nemci in Rusi — enega naroda! O ethnografija angležka!!